

Jak chceme změnit Knihovní zákon 257/2001 Sb.

Náměty na změny

Vít Richter

31. 8. 2023

Návrh novely připravuje JUDr. Tereza Danielisová z Městské knihovny v Praze

Příprava novely

- Od roku 2001 několik drobných, formálních novelizací
- Od roku 2005 snahy o novelu
- 2016 – první pokusy o velkou novelu - ÚKR
- 2017 říjen – návrh předán na Ministerstvo kultury
- 2021 aktualizace návrh, diskuze ÚKR
- 2022 diskuze ÚKR – aktualizace návrhu, identifikace problémů k diskusi
- 2023 – ministr kultury – MK nemá kapacitu na zpracování novely, ale kdyby ÚKR přišla s hotovým návrhem, tak by se tomu věnovali

Hlavní témata

- Terminologie, definice pojmů
- Časová hranice historického fondu
- Systém knihoven: specializované a školní knihovny
- Základní povinné služby: zahrnout kulturní, komunitní, tvůrčí, výchovnou a vzdělávací činnost
- Placené a neplacené služby
- Úhrada registračních poplatků – beze změny
- Platby za MVS
- Rovný přístup ke službám
- Odborný zaměstnanec knihovny
- Koncepce rozvoje knihoven
- Vyřazování KF, ochrana digitálního knihovního fondu

Poslání knihoven

§ 1a

Posláním knihoven je být garantem demokratického přístupu k informacím, znalostem a kulturním hodnotám, a tím přispívat ke vzdělávání, osobnímu rozvoji a kvalitě života lidí a k jejich informované a aktivní účasti na životě společnosti.

§ 2 písm. a)

Knihovnou se rozumí veřejně prospěšné kulturní, informační a vzdělávací **zařízení...**

Knihovní fond, informační pramen a knihovní dokument

§ 2 písm. b)

knihovním fondem organizovaný, zpracováváný, ochraňovaný a uchovávaný soubor informačních pramenů, **které knihovna oprávněně užívá, bez ohledu na jejich obsah a formu,**

§ 2 písm. c)

knihovním dokumentem informační pramen **na hmotném nosiči** evidovaný jako samostatná jednotka knihovního fondu knihovny,

Knihovní fond zahrnuje informační prameny bez ohledu na jejich obsah a formu – tedy i elektronické.

Vypuštěno „soustavně doplňovaný“ – neplatí pro všechny knihovní fondy.

Knihovní dokumenty omezeny na informační prameny zachycené na hmotném nosiči – souvislost s evidencí, revizemi, vyřazováním...

Historický a konzervační fond

§ 2 písm. e)

e) historickým fondem knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů, **které vznikly do roku 1900 (1860)** nebo mají v daném oboru pro svou jedinečnost historickou hodnotu, popřípadě jiný knihovní fond mající zvláštní historickou a kulturní hodnotu, pokud byl takto vymezen ve statutu knihovny nebo v jiném právním předpisu,

§ 2 písm. f)

konzervačním fondem knihovní fond sestávající z knihovních dokumentů, které knihovna získala jako příjemce povinného výtisku podle zvláštního právního předpisu, **historického fondu a knihovních dokumentů, o kterých tak pro jejich jedinečnou hodnotu rozhodl provozovatel příslušné knihovny nebo Ministerstvo kultury (dále jen „ministerstvo“), a toto rozhodnutí zveřejnilo,**

Pro nějaký posun hranice se vyslovilo 73 % respondentů průzkumu.

*Má být hranice plovoucí? **NE***

Jaké hranice: 1900, 1918, 1945, 1948.....

Historický fond jako součást konzervačního fondu

Regionální funkce

§ 2 písm. h)

regionálními funkcemi funkce, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují **základním** knihovnám v kraji především poradenské, vzdělávací, koordinační, **výpočetní a datové** služby; budují výměnné fondy a zapůjčují výměnné soubory knihovnických dokumentů; **spolupracují s knihovnami při zavádění nových technologií a služeb** a vykonávají další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb,

Regionální funkce vztaženy na všechny knihovny v kraji (tedy i specializované, případně školní)

Nové definice

§ 2 písm. j)

souborným katalogem knihoven elektronická databáze bibliografických a lokalizačních záznamů o knihovních dokumentech, které se nacházejí v knihovních fondech knihoven,

§ 2 písm. k)

centrální analytická bibliografie je bibliografie, která soustřeďuje záznamy jednotlivých obsahově ucelených a formálně oddělených částí dokumentů (např. články z periodik, stati ve sbornících a kapitoly knih) zpracovávané v knihovnách a dalších institucích,

§ 2 písm. l)

centrálním portálem knihoven specializovaný informační systém, který umožňuje veřejnosti přístup k službám, knihovním fondům a dalším informačním zdrojům knihoven.

System knihoven I.

§ 3 odst. 1)

System knihoven tvoří

- a) Národní knihovna České republiky (dále jen "Národní knihovna"), Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Moravská zemská knihovna v Brně
- b) krajské knihovny,
- c) základní knihovny,
- d) vědecké, vysokoškolské, muzejní a jiné specializované knihovny,
- e) školní knihovny.

Proč bychom místo základních knihoven neměli mít obecní knihovny?

Vědecké nebo oborové?

Školní? – zařazení školních knihoven představuje největší zásah do systému. Musely by se nově evidovat, poskytovat základní VKIS, zároveň se tím naruší princip rovného přístupu všem.

Nejasné stanovisko MŠMT

Novela standardu VKIS – spolupráce knihoven a škol + Metodický pokyn MŠMT pro školní knihovny

System knihoven II.

§ 3

(2) Knihovna může v systému knihoven plnit více funkcí.

(3) Podle zaměření a specializace knihovna buduje univerzální nebo specializovaný knihovní fond.

(4) Knihovny v systému knihoven spolupracují na plnění svých úkolů.

§ 11 Krajská knihovna

(1) Krajská knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem, případně doplněným specializovanými fondy. Krajská knihovna trvale uchovává konzervační fond a historický fond.

(2) Krajská knihovna je součástí systému knihoven vykonávající koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci též

a) spolupracuje s Národní knihovnou při zpracování národní bibliografie a při zpracování souborného katalogu,

b) zpracovává a zpřístupňuje regionální informační databáze a zabezpečuje koordinaci krajského bibliografického systému,

c) je krajským centrem meziknihovních služeb,

d) spolupracuje s knihovnami v kraji při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb.

- podporuje a koordinuje spolupráci knihoven v kraji v oblasti zajištění a rozvoje veřejných knihovnických a informačních služeb.
- zajišťuje informační infrastrukturu pro výzkum, vývoj a inovace

(3) Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji. Smlouva o přenesení regionálních funkcí na vybrané základní knihovny musí mít písemnou formu. Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.

- regionálními funkcemi je možno pověřit i jiné než základní knihovny v kraji (tedy i specializované, případně školní)

(4) Plní-li krajská knihovna v místě svého sídla i funkci základní knihovny, podílí se na zajištění této funkce obec.

§ 11 Krajská knihovna – otázky, zatím neřešeno

Plnění regionálních funkcí a jeho koordinaci zajišťuje kraj z peněžních prostředků svého rozpočtu.

- Nastavit jinak, lépe pravidla financování regionálních funkcí?
 - Jak, kolik?
 - Spoluúčast obsluhovaných knihoven?
- Financování městské funkce krajských knihoven
 - Stanovit nějaké proporce a pravidla pro financování?

§ 10 Moravská zemská knihovna v Brně

(2) Moravská zemská knihovna v Brně je knihovnou s univerzálním knihovním fondem, případně doplněným specializovanými fondy; trvale uchovává konzervační fond a historický fond. Plní funkci krajské knihovny v Jihomoravském kraji.

(3) Moravská zemská knihovna v Brně v systému knihoven vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci zejména:

- a) spolupracuje s Národní knihovnou České republiky při zpracování národní bibliografie a souborného katalogu a při dalších kooperačních aktivitách knihoven a informačních institucí,
- b) ve spolupráci s Národní knihovnou se podílí na tvorbě a naplňování digitalizační strategie v oblasti knihovních fondů,
- c) plní funkci metodického centra pro výstavbu knihoven,**
- d) provozuje centrální portál knihoven,**
- e) jako vědeckovýzkumná instituce řeší úkoly spojené s rozvojem systému knihoven,
- f) realizuje projekty na podporu nákupu nekomerčních titulů uměleckých děl české literatury a děl literární vědy a kritiky pro knihovny zapsané v evidenci knihoven podle knihovního zákona,**
- g) ve spolupráci s ministerstvem zajišťuje realizaci českých národních expozic na mezinárodních knižních veletrzích,
- h) provozuje České literární centrum.

Základní knihovna

§ 12

(1) Základní knihovna je součástí systému knihoven, **kteřou zpravidla zřizuje obec nebo svazek obcí.**

(2) Základní knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem, případně doplněným specializovanými knihovními fondy, vykonávající informační, kulturní a vzdělávací činnosti.

(3) Základní knihovna podporuje soudržnost komunit, právo společenské většiny i menšin na přístup k informacím a vzdělání a sociální emancipaci osob ohrožených vyloučením.

(4) Základní knihovna spolupracuje ve vhodných oblastech se všemi typy knihoven zejména při zavádění nových technologií, typů a forem služeb, budování centrálních služeb. Základní knihovna může vykonávat výzkumné metodické, poradenské a další odborné činnosti.

Školní knihovna

§ 13a

(1) Školní knihovna je knihovnou s univerzálním knihovním fondem. Je součástí systému knihoven.

(2) Školní knihovna je součástí školy, poskytuje knihovnicko-informační služby zejména žákům, studentům a zaměstnancům školy.

Je to možné?

Chce to MŠMT?

Jak se vyrovnat s neveřejností školní knihovny?

Novela standardu VKIS – spolupráce knihoven a škol + Metodický pokyn MŠMT pro školní knihovny

Standard VKIS – spolupráce knihoven a škol

Knihovna podle svých možností a velikosti spolupracuje se školou/školským zařízením na rozvoji čtenářské, informační, mediální, digitální gramotnosti a usiluje o propojování neformálního a formálního vzdělávání dle školního vzdělávacího programu, například:

- nabízí kvalitní knihovní fond a další informační zdroje pro studium i volný čas, a to v tištěné i elektronické formě. Doporučuje vhodnou literaturu pro všechny věkové kategorie dětí a mládeže, spolupracuje na rozvíjení čtenářských strategií, vytváří seznamy doporučené četby apod.;
- přispívá k rozvoji aktivního čtenářství – zapojuje děti, mládež, studenty, rodiče, pedagogy a dobrovolníky do společných projektů, pořádá a organizuje kulturní, komunitní a vzdělávací akce;
- nabízí vzdělávací aktivity a služby zaměřené na využívání digitálních technologií pro zpřístupnění knihovnických služeb co nejširšímu okruhu dětí, žáků, studentů a pedagogických pracovníků, zprostředkuje přístup k online databázím, digitálním knihovnám, elektronickým knihám a časopisům a dalším informačním zdrojům;
- pro pedagogické pracovníky pořádá informační a vzdělávací aktivity zaměřené na literaturu pro děti a mládež, poskytuje materiály pro práci s knihou;
- školním knihovnám nabízí metodickou pomoc při budování fondu, prostor a provozu automatizovaného knihovního systému.

Knihovny mezi sebou spolupracují podle potřeby, a to zpravidla na základě smlouvy.

§ 4 Veřejné knihovnické a informační služby

(1) Veřejné knihovnické a informační služby spočívají

- a) ve zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovnických služeb z knihovního fondu jiné knihovny,
- b) v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší,
- c) ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy,
- d) v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup.

- umožnění přístupu k informačním pramenům v elektronické podobě na místě samém
- poskytování informací o knihovním fondu prostřednictvím internetu
- kulturní, komunitní, tvůrčí, výchovná a vzdělávací činnost

Zpoplatnění MVS a kulturních... činností

(2) Veřejné knihovnické a informační služby, uvedené v odstavci 1, je provozovatel knihovny povinen poskytovat bezplatně, s výjimkou

~~a) zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovního fondu knihovny, které mají povahu rozmnoženin zvukového či zvukově obrazového záznamu,3)~~

~~b) zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovnických fondů jiných knihoven zprostředkováním jejich rozmnoženin v rámci meziknihovnických reprografických služeb,~~

c) zpřístupňování knihovnických dokumentů z knihovnických fondů knihoven v rámci ~~mezinárodních meziknihovnických služeb.~~

- **kulturní, komunitní, tvůrčí, výchovná a vzdělávací činnost**

Placené služby – bezplatně nebo vynaložené náklady

3) Provozovatel knihovny může poskytovat další služby spočívající zejména

a) v umožnění přístupu k placeným informacím na internetu,

~~b) v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,~~

c) ve vydávání tematických publikací,

d) v poskytování reprografických služeb,

e) v poskytování písemných bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.

f) v poskytování přístupu k informačním pramenům v elektronické podobě prostřednictvím internetu

g) v poskytování zázemí pro vzdělávání, rekreaci, pracovní a občanské aktivity

(4) Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat za poskytování knihovnických a informačních služeb, uvedených v odstavci 2 písm. a) až b), a dalších služeb úhradu skutečně vynaložených nákladů.

Registrační poplatky zatím zůstávají beze změny

(5) Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny. **Beze změny**

~~(6) Provozovatel knihovny je povinen zajistit rovný přístup všem k veřejným knihovnickým a informačním službám a dalším službám poskytovaným knihovnou.~~

~~(7) Provozovatel knihovny vydá knihovní řád, v němž stanoví podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb.~~

Nová verze „rovného přístupu“, identifikace

- (1) Provozovatel knihovny je povinen poskytovat veřejné knihovnické a informační služby **v souladu se svým zaměřením a specializací a v rámci své působnosti zabezpečit rovný přístup** k veřejným knihovnickým a informačním službám.
- (2) Ustanovení odstavce 3 **neporušuje provozovatel knihovny, který vyloučí z využívání služeb knihovny osobu, jež zvláště závažným způsobem porušila nebo opakovaně porušuje knihovní řád knihovny, nebo obecný právní předpis ve vztahu ke knihovně.**
- (3) Provozovatel knihovny je za účelem evidence registrovaných uživatelů **oprávněn ověřovat totožnost osob s využitím elektronické identifikace prostřednictvím kvalifikovaného systému elektronické identifikace.**
- (4) Provozovatel knihovny vydá knihovní řád, v němž stanoví podrobnosti poskytování knihovnických a informačních služeb. Knihovní řád je pro uživatele závazný.

Odborný zaměstnanec knihovny

§ 4b

(1) Odborné knihovnické činnosti knihovny zajišťuje odborný zaměstnanec knihovny s minimálně středoškolským vzděláním, který má zvláštní odbornou způsobilost.

(2) Zvláštní odbornou způsobilostí se pro účely tohoto zákona rozumí souhrn teoretických vědomostí, znalostí odborných standardů, procesů a všeobecně závazných právních předpisů upravujících činnost knihovny.

(3) Provozovatel knihovny usiluje o soustavné zvyšování kvalifikace odborných zaměstnanců knihovny.

Co když nezajišťuje? Např. v místní komunitní knihovně?

Co když neusiluje? Vztah k pracovněprávní problematice?

Elektronický povinný výtisk

§ 9

Tzv. trojnovela již poněkoliáté skončila v Poslanecké sněmovně.

Zde tedy přebíráme poslední kompromisní znění.

Vyžaduje ale také úpravu tiskového zákona a zákona o neperiodických publikacích.

§14 Meziknihovní služby – **téma placení**

(4) Meziknihovní výpůjční a informační služby je knihovna povinna poskytovat bezplatně. Za poskytnutí kopie knihovního dokumentu v rámci meziknihovních reprografických služeb může dožádaná knihovna požadovat úhradu vynaložených nákladů. **Provozovatelé knihoven mohou požadovat úhradu nákladů na dopravu knihovního dokumentu.**

- **Prováděcí právní předpis stanoví výši poplatků uživatelů za jednotlivé způsoby vyřízení žádosti o meziknihovní službu a způsob jejich rozdělení mezi knihovny**

Hrazení nákladů na vnitrostátní přepravu ze státního rozpočtu?

Má část nákladů hradit uživatel? Jaké by byly důsledky MVS zdarma?

Stanovení výše nákladů a jejich rozdělení prováděcí předpisem?

Jak mají být rozděleny náklady mezi knihovny?

Koncepce rozvoje knihoven

§ 15a

(1) Koncepce rozvoje knihoven ČR (dále jen „koncepce“) je odborný a koncepční dokument, na jehož základě systém knihoven plní svou společenskou funkci a rozvíjí své služby.

(2) Zpracování koncepce zajišťuje ministerstvo a schvaluje ji vláda ČR svým usnesením zpravidla na období 5 let.

(3) Ministerstvo podává vládě ČR každoročně zprávu o naplňování koncepce.

Evidence a revize fondu – správa fondu

§ 16

- Upřesněno, že revize se vztahují pouze na fyzické dokumenty

Vyřazování knihovních dokumentů

(1) Z knihovního fondu knihovny vyřazuje její provozovatel zejména

- a) knihovní dokumenty, které neodpovídají zaměření knihovního fondu knihovny a jejím úkolům,
- b) multiplikáty knihovních dokumentů,
- c) knihovní dokumenty opotřebované, neúplné nebo poškozené tak, že přestaly být informačním pramenem.

(2) Knihovní dokumenty z konzervačního fondu lze vyřazovat pouze se souhlasem ministerstva. Knihovní dokument vyřazený podle tohoto odstavce nabídne provozovatel knihovny nejprve Národní knihovně.

(3) Provozovatel knihovny nabídne vyřazený knihovní dokument, s výjimkou knihovního dokumentu vyřazeného podle odstavce 1 písm. c), úplatně či bezúplatně provozovatelům jiných knihoven. Pokud není nabídka přijata, nabídne knihovní dokument za obdobných podmínek jinému zájemci nebo knihovní dokument zlikviduje.

(4) Podle odstavců 1 až 3 se nepostupuje při vyřazování knihovních dokumentů chráněných podle zvláštního právního předpisu.

(5) Při rušení knihovny je její provozovatel povinen postupovat podle odstavců 2 až 4.

- Například zákon č. 97/1974 Sb., o archivnictví, ve znění zákona č. 343/1992 Sb., a zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů.

Prodej či dar na uvážení provozovatele knihovny dle stavu dokumentu.

Možnost hromadné nabídky všem knihovnám.

Ochrana digitálního knihovního fondu

§ 16 odst. 1) písm. d)

Provozovatel knihovny je povinen zajistit ochranu a zabezpečení informačních pramenů v elektronické podobě, které knihovna vytvořila nebo které získala v digitální formě.

7 bodů pro další diskusi

- 1. Systém knihoven: specializované a školní knihovny?**
- 2. Základní povinné služby: zahrnout kulturní, komunitní, tvůrčí, výchovnou a vzdělávací činnost?**
- 3. Placené a neplacené služby?**
- 4. Platby za MVS?**
- 5. Odborný zaměstnanec knihovny?**